

Методи мотивації набувають рис індивідуалізації, їх відмінністю стає прагнення оцінювати складність, творчість роботи, динаміку професійного зростання. Мотиваційний механізм повинен враховувати переважаючу роль оплати праці у формуванні якісних характеристик робочої сили, необхідність додаткових інвестицій у її розвиток. Формування прагнень до розвитку конкурентоспроможності в Україні відбуватиметься по мірі усвідомлення реальної цінності винагороди за працю залежно від її кількості, якості та складності.

Негативний вплив на мотивацію ефективної праці має заборгованість із заробітної плати, яка на 1 лютого 2007 року становила 3,1 млн грн, або 0,5% обсягу боргу економічно активних підприємств.

Ринкова економіка істотно змінила уявлення про сутність оплати і стимулювання праці, які є важливим мотиваційним стимулом до праці. Якщо раніше основна оплата загалом ув'язувалася з рівнем виконання і перевиконання встановлених оціночних показників преміювання, то в умовах ринкового управління на передній план виступили стимулюючі системи, які пов'язують основну зарплату з особистими діловими якостями працівника, рівнем його професійної майстерності, ставленням до праці, якісними показниками виконання робіт тощо.

Перед керівниками вітчизняних підприємств постає нове складне завдання – максимально зацікавити персонал в реалізації свого фізичного або інтелектуального потенціалу. На сьогодні очевидно, що потрібні нові механізми і інструменти, які б створили могутні стимули для продуктивної, якісної праці і максимальної реалізації потенційних здібностей людини.

Відомо, що мотивація праці, як і її стимулювання, має свою межу, досягнення якої не створює додаткових мотивів до праці. Кожен менеджер, який займається вирішенням проблем мотивації, мусить виважено ставитись до визначення факторів мотивації, рівня мотивації та сили впливу мотиваційних факторів на відчуття самого працівника щодо його мотивованості.

Таким чином, мотивація праці є актуальним та складним процесом, системного підходу, зваженого застосування різних методів та способів, прозорості та визначеності.

Література

1. Богиня Д. П. Соціально-трудова відносина в Україні в контексті організації оплати праці та регулювання доходів // Україна: аспекти праці. – 2003.
2. Богиня Д. П., Куликов М. В., Семикіна та інші. Мотивація праці в ринковій економіці: проблеми теорії і практики: Наукове видання. – К.: Інститут економіки НАН України, 1997.
3. Тельнов А. С. Управління якістю праці на промислових підприємствах: Монографія – Хмельницький: ХНУ, 2005.
4. Куликов Г. Т. Матеріальна мотивація труда наемных работников: состояния, тенденции, проблемы персонала: Сб. науч. тр. – Т. 4, ч. 1. – Донецк, 2003.
5. Колот А. М. Мотивація персоналу. – К.: КНЕУ, 2002.
6. Ленская А. Кнут и пряник // Компаньон. – 2000.
7. Шрамко Е. Не хлебом единым // Компаньон. – 2000.
8. Егоршин А. П. Управление персоналом: Учеб. для вузов. – Новгород: НИМБ, 2003.
9. Бандур С. І., Заєць Т. А., Терон І. В. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика. – К.: РВПС України НАН України – ТОВ «ПРИНТ ЕКСПЕРТ», 2002.

Надійшла 12.05.2009

УДК 658.012.2

О. С. ЄФРЕМОВ

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто зміст основних етапів інтеграції методів оцінки стратегій розвитку і відбору інновацій в процесі планування інноваційного розвитку підприємства. Обґрунтовано необхідність використання паралельно-мережових методів планування інноваційного розвитку для забезпечення безперервності стратегічного розвитку підприємства на підставі інновацій.

Maintenance of the basic stages of integration of methods of estimation of development strategies and selection of innovations in the process of planning of innovative development of enterprise were determined. The necessity of the use of parallel network methods of planning of innovative development for providing of continuity of strategic development of enterprise on the basis of innovations was grounded in the article.

Постановка проблеми. Особливістю сучасного виробництва є його причетність до інноваційного

процесу, який дає позитивні результати тільки в умовах інноваційної активності виробника, забезпеченої обґрунтованістю планових рішень. У той же час огляд економічної літератури теоретичного, методологічного і прикладного характеру свідчить, що планування інноваційного розвитку підприємств системно не інтегрується з розробкою стратегії розвитку підприємства в цілому, що гальмує встановлення відповідності ринкових потреб можливостям виробництва, організації бізнес-процесів і рівню розвитку інноваційного потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми свідчить, що відбуваються процеси активного пошуку нових підходів до управління інноваційною діяльністю підприємств та економічного інструментарію оцінки її результатів. Суттєвий внесок в розробку цих питань зробили вітчизняні вчені: В.М. Геєць, А.С. Гальчинський, В.П. Семиноженко, С.М. Ілляшенко, О.І. Амоша, Л.І. Федулова. Однак поза увагою дослідників залишаються питання методичного забезпечення процесів стратегічного планування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Метою запропонованої статті є виклад результатів дослідження методичних підходів щодо стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств на підставі інтеграції методів оцінки стратегій розвитку і відбору інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробничо-господарська діяльність підприємства на основі інноваційного розвитку обумовлює зміну складу і змісту завдань стратегічного планування. В цьому випадку концепція стратегічного планування, включаючи предмет, об'єкт, методологію, принципи, підходи і процедури її реалізації, може використовуватися в аспекті інноваційного розвитку підприємств.

Інноваційний розвиток, у свою чергу, ґрунтується на системі взаємопов'язаних етапів, спрямованих на ефективну оцінку і відбір інновацій для впровадження на підприємстві. Ці етапи обґрунтовуються економічними методами ефективності інновацій з тим, щоб підприємства на корпоративному рівні при визначенні перспективних цілей могли аналізувати і враховувати завдання інноваційного розвитку.

Зближення і взаємопроникнення стратегічних та інноваційних процесів забезпечується інтеграцією методів оцінки стратегій розвитку і відбору інновацій на підставі таких основних етапів:

- 1) аналіз зовнішнього середовища і розробка інноваційної поведінки;
- 2) аналіз внутрішнього середовища і оцінка інноваційної активності;
- 3) розгляд альтернативних варіантів досягнення стратегічних цілей;
- 4) відбір інноваційних проектів;
- 5) техніко-економічне та організаційно-технічне обґрунтування інноваційних стратегій;
- 6) аналіз інноваційного потенціалу;
- 7) оцінка ефективності розробки і реалізація продуктивних і технологічних інновацій з урахуванням внутрішніх інфраструктурних можливостей;
- 8) аналізу інноваційного процесу для виявлення відповідностей між досягнутими і запланованими результатами реалізації інновацій.

Аналіз зовнішнього середовища і розробка інноваційної поведінки є початковим етапом формування стратегій інноваційного розвитку підприємств. Аналіз зовнішнього оточення становить основу процесу стратегічного планування. Аналіз, прогнозування і моніторинг зовнішнього оточення наводяться у виді базису, на якому будується модель формування стратегії, що включає групу взаємопов'язаних етапів. Цей етап спрямований на визначення можливостей і загроз у макро- і мікроекономічному оточенні підприємств.

При формуванні стратегічної поведінки на ринку і виборі напрямів інноваційного розвитку аналізуються поточні умови господарювання і оцінюються перспективні зміни, які можуть відбутися в результаті виведення на ринок нових або поліпшених продуктів. Основними джерелами ефективного інноваційного розвитку стають моніторинг і прогнозування змін в науці, технологіях, існуючих потребах, а також конкурентоспроможних тенденціях, що встановилися на ринку. Вони є необхідними умовами інноваційного розвитку підприємства. Поява нових науково-технічних знань і прогресивних відкриттів, впровадження вдосконалених продуктів конкурентами, виявлення прихованих потреб, утворення перспективних ніш – всі ці чинники можуть слугувати основою для інноваційного розвитку як підприємства, так і його суперників на ринку. Відстежування позитивних і негативних змін у зовнішньому середовищі дозволяє своєчасно вносити корективи в технологічні розробки, уникаючи при цьому ризику представлення запізної, неперспективної або невчасної новинки.

Разом з аналізом зовнішнього середовища підприємства на визначеному етапі проводиться розробка і оцінка його інноваційної поведінки. Процес інтеграції стратегічного та інноваційного розвитку обумовлює оцінку впливу науково-технічних перетворень на корпоративне зростання. Одним з можливих вирішень цього завдання може стати оцінка інноваційної поведінки. Така оцінка застосовується разом з аналізом зовнішнього середовища підприємства, наприклад, з проведенням SWOT-аналізу, і визначає потенційні резерви, що виникають завдяки впровадженню нових і поліпшуючих технологій. Оцінка інноваційної поведінки відповідає на питання про можливу зміну зовнішніх умов взаємодії підприємства з конкурентами, споживачами, стратегічними партнерами, постачальниками, акціонерами і кредиторами в результаті комерціалізації інновацій.

Таким чином, оцінка інноваційної поведінки дозволяє виявити і забезпечити підприємство більш повними знаннями своїх інноваційних можливостей, чинників конкурентоспроможності, джерел економічного зростання, які обумовлюються:

- 1) формуванням патентного портфеля, що блокує дії конкурентів;
- 2) розширенням частки ринку завдяки задоволенню прихованих потреб покупців і виведення на ринок унікальних за своїми характеристиками нових послуг або поліпшуваних продуктів;
- 3) отриманням роялті при укладанні ліцензійних угод із стратегічними партнерами;
- 4) диверсифікацією товарного асортименту і переходом до більш прогресивної моделі маркетингу (від стимулювання збуту продукції, яку виробляють традиційно до стимулювання виробництва продукції, яка явно конкурентоспроможна і необхідна платоспроможному споживачеві завдяки унікальності її характеристик);
- 5) збільшенням вартості компанії і її акцій шляхом формування інтелектуального капіталу у формі нематеріальних активів.

Планування в механізмі інтеграції стратегічного та інноваційного розвитку дозволяє визначити можливості зміни становища підприємства в діловому середовищі завдяки розробці нових технологій та/або реалізації поліпшуваних продуктів. Проте все це не дозволяє проаналізувати внутрішні можливості підприємства з виконання розроблених планів.

Отже, на наступному етапі проводиться аналіз внутрішнього середовища і оцінка інноваційної активності, які скеровані на визначення стратегічно сильних і слабких сторін підприємства. Аналіз може здійснюватися за такими основними напрямками: маркетинг, виробництво, фінанси, персонал, структура управління, НДДКР. З метою реалізації стратегії інноваційного розвитку проводиться дослідження інноваційної активності підприємства, спрямоване на оцінку колишніх і нинішніх часових можливостей в інноваційному середовищі. Такі знання дозволяють на етапі формування напрямів стратегічного розвитку виключити з числа цих альтернатив недосяжні цілі внаслідок недостатності ресурсів або нерозвиненої інфраструктури. Пряма залежність результатів розробки і реалізації нових технологій від стану дослідницької інфраструктури виступає складовою джерел інноваційного розвитку підприємства.

На етапі планування інноваційних стратегій доцільним є розгляд альтернативних варіантів досягнення стратегічних цілей. Вибір полягає між учасниками інноваційного проектування (власний підрозділ НДДКР або стороння науково-дослідна організація); термінами і місцями виведення новинки на ринок (внутрішній або зовнішній ринок); об'ємами патентування (зонтична патентна охорона або економічний захист); джерелами інвестицій (самостійна комерціалізація інновації або залучення стратегічного партнерства). Урахування витрат і результатів на розробку нових і реалізацію поліпшуваних технологій дозволяє сформулювати альтернативні варіанти напрямів інноваційного розвитку. Використання сучасних методів, підходів і механізмів економічного розвитку є джерелами забезпечення ефективного інноваційного розвитку.

На етапі розробки стратегічних планів відбір інноваційних проектів ведеться на базі техніко-економічного і організаційно-технічного обґрунтування інноваційних стратегій за термінами, ресурсами і виконавцями. Оцінка і відбір інновацій, що представляються у формі інноваційно-інвестиційних проектів, можливі на основі ранжирування за показниками загальною комерційною, а також внутрішньогосподарською ефективністю нових і поліпшуваних технологій.

Аналіз ефективності, близький за своїм змістом до оцінки і моніторингу ефективності інноваційних стратегій розвитку, є його складовою. Особливістю аналізу ефективності є акцент на контроль схвалюваних економічних рішень. Для цього суб'єкти контролю (керівники підприємства і його підрозділів) проводять попередню, поточну і подальші оцінки ефективності прийнятих до реалізації нових або поліпшуваних технологій. При цьому доцільним є використання підходів, що застосовують для оцінки ефективності проектів і дисконтування грошових потоків, які виникають в процесі розробки і реалізації інновацій. Такий підхід до оцінки ефективності обумовлений тим, що на практиці інноваційні стратегії прийнято представляти і розглядати у формі інвестиційних рішень. Крім того, при оцінці ефективності проектів прийнято враховувати, що витрати на їхню реалізацію можуть здійснюватися в різні моменти часу. Час досягнення результатів звичайно не співпадає з моментами здійснення витрат. Тому тут має значення не тільки загальна величина витрат і результатів, але і їхній розподіл в часі, що особливо характерно для розробки і реалізації інновацій.

Йдеться про аналіз інноваційного потенціалу підприємства для ефективного забезпечення інноваційного розвитку, що носить довгостроковий характер. На етапі формування корпоративних бюджетів проводиться оцінка інноваційного потенціалу для визначення достатності у підприємства фінансово-економічних ресурсів щодо забезпечення стратегічної інноваційної і поточної виробничої діяльності. При цьому виявляється відповідність між довгостроковими інноваційними і короткостроковими господарськими цілями, завданнями і ресурсами. Джерелом ефективного інноваційного розвитку тут може бути інвестиційна підтримка нововведень з боку корпоративного керівництва. Недостатнє фінансування знижує результативність інноваційних перетворень, зменшуючи кумулятивну прибутковість від науково-технічних інвестицій.

Оцінка інноваційного потенціалу спрямована на встановлення відповідності між стратегічною інноваційною і поточною виробничою діяльністю підприємства на основі фінансово-економічного забезпечення їх ефективної реалізації. Вона починається із розрахунку достатності у підприємства власних коштів на забезпечення поточних господарських процесів. Позитивна оцінка свідчить про високу платоспроможність підприємства і відсутність у нього залежності від кредиторів. Далі до складу планованих фінансових витрат включаються майбутні інвестиційні витрати на інноваційний розвиток. Якщо показники абсолютної фінансової стійкості підприємства з урахуванням інноваційних витрат залишаються позитивними, це свідчить про високий рівень його інноваційного потенціалу, тобто про можливість одночасно забезпечувати фінансування поточної виробничої і стратегічної інноваційної діяльності (доходи від якої підприємство одержить в довгостроковій перспективі).

Якщо після розрахунку інноваційних витрат при оцінці інноваційного потенціалу одержані показники виявляються негативними, то необхідно проаналізувати можливості підприємства щодо забезпечення нових технологій інвестиційними коштами із зовнішніх джерел. Інноваційний потенціал можна вважати відповідним середньому рівню, якщо за показниками платоспроможності його можна віднести до господарюючих суб'єктів з нормальною фінансовою стійкістю.

Оцінка інноваційного потенціалу підприємства на етапі аналізу і відбору стратегій інноваційного розвитку дозволяє уникнути ситуацій, пов'язаних з дефіцитом фінансування на етапах реалізації нових або поліпшуваних технологій. Тимчасові ризики, обумовлені відсутністю своєчасної інвестиційної підтримки інноваційного розвитку, призводять до припинення проектів і, як наслідок, запізненого виходу новинок на ринок, зменшення сукупного розміру доходу, зниження конкурентоспроможності підприємства, скорочення економічного зростання.

На наступному етапі оцінки інноваційного потенціалу до складу можливих джерел фінансування разом з довгостроковими позиковими джерелами для інноваційного розвитку включаються короткострокові засоби на поповнення оборотного капіталу для поточної виробничо-господарської діяльності. Якщо в результаті проведених розрахунків фінансовий стан підприємства характеризується як нестійкий, його можливості щодо ефективного забезпечення інвестиційної підтримки інноваційного розвитку можна охарактеризувати як низькі. Підприємству можна рекомендувати розробку і реалізацію поліпшуваних інновацій, що вносять зміни у технологію виробництва або у властивості продукції. При цьому також можна переглянути витрати на розробку і реалізацію інноваційних проектів. Йдеться про етап формування статей витрат на дослідницький, конструкторський, концептуальний і дистрибутивний етапи стратегії інноваційного розвитку. Одним з можливих рішень може стати зменшення обхвату сегментів ринку або зниження витрат на маркетингову підтримку виходу новинки на ринок.

Як небажану можна охарактеризувати ситуацію, коли у підприємства при оцінці забезпеченості довгострокової інноваційної і поточної виробничої діяльності виявляється нестача засобів з урахуванням власних довгострокових кредитів і короткострокових позик. При цьому фінансове становище підприємства характеризується як кризове, а його інноваційні можливості вважаються нульовими. Ефективна реалізація стратегій інноваційного розвитку уявляється сумнівною, зважаючи на відсутність відповідності між інвестиційно-фінансовим забезпеченням довгострокової інноваційної і поточної виробничої діяльності на підприємстві.

Одним із завдань інноваційного розвитку є формування достатніх джерел фінансування для довгострокової і поточної діяльності і збереження платоспроможності підприємства. В економічній теорії і господарській практиці для вирішення цих питань широко застосовується методика оцінки фінансової стійкості підприємства, яка характеризує здатність економічного суб'єкта забезпечувати виробничий процес власними оборотними коштами або власними оборотними коштами і довгостроковими активами, або власними оборотними коштами, довгостроковими і короткостроковими кредитами.

При цьому одним із основних завдань є визначення забезпеченості коштів і витрат власними і позиковими джерелами їхнього формування, а також співвідношення об'ємів власних і позикових коштів. Розвиток існуючих методик і включення до складу аналізованих витрат таких, що пов'язані з розробкою і впровадженням нових та/або поліпшуваних технологій, дозволить відповісти на запитання, чи не призведе виділення коштів на крупні інноваційні проекти до проблем у фінансуванні поточної виробничої діяльності. Для цього при оцінці відповідності коштів, що є і вимагаються, для забезпечення виробничо-господарської діяльності до складу аналізованих витрат пропонується включати також й інноваційні потреби, необхідні для впровадження у господарський оборот нової або поліпшуваної технології. Аналіз інноваційного потенціалу можна вважати завершальним етапом стратегічного планування інноваційного розвитку.

Таким чином, на підставі оцінки інноваційної поведінки підприємство розраховує показники ефективності нових та/або поліпшуваних продуктів за параметрами їхньої зовнішньої конкурентоспроможності. Далі, на етапі оцінки інноваційної активності, підприємство може розглядати ефективність розробки і реалізації продуктивних і технологічних новинок з урахуванням своїх внутрішніх інфраструктурних можливостей. На етапі оцінки інноваційних проектів досліджується загальна і внутрішньогосподарська ефективність нових та/або поліпшуваних технологій, у тому числі оцінюється їхній вплив на економічне зростання підприємства. На етапі оцінки інноваційного потенціалу здійснюється відбір

на користь стратегій лідера, заснованих на розробці нових технологій або стратегій послідовника, спрямованих на реалізацію поліпшувачих технологій на підставі позитивних показників ефективного інвестиційно-фінансового забезпечення інноваційних процесів.

Такий підхід спрямований на реалізацію принципу забезпечення інвестиційними ресурсами стратегічного розвитку підприємства на основі інновацій. Практика показує, що відсутність інвестиційної підтримки або її недостатність підвищує ризик виведення на ринок запізненої новинки. Для ефективного залучення відібраних нових та/або поліпшувачих технологій в господарський обіг істотного значення набуває моніторинг інноваційних процесів, який проводиться на етапі оцінки виконання стратегічних планів шляхом аналізу інноваційного процесу для виявлення відповідностей між досягнутими і запланованими результатами розробки і реалізації інновацій. Порівняння ефективності ухвалених і виконаних економічних рішень спрямовано на виявлення можливих недоліків і їхнього урахування при розробці подальших стратегій інноваційного розвитку. Використання при цьому паралельно-мережних методів планування інноваційної діяльності може забезпечити безперервність стратегічного розвитку на основі інновацій.

Використання паралельно-мережних методів планування пов'язано з вибором варіантів, які підприємства найбільш часто використовують при переході від реалізації однієї стратегії інноваційного розвитку до розробки іншої. Згідно з одним із підходів інноваційні проекти реалізуються паралельно. Розробка і впровадження нових і поліпшувачих технологій здійснюється на постійній основі, одне нововведення змінюватиме інше в режимі замкнутого циклу. Завдання інноваційного розвитку тут полягає в тому, щоб вчасно передбачати фундаментальні зсуви в технології, що використовується, і переорієнтувати інвестиції з просування продукту за одним проектом на розробку новинки. При такій схемі науково-технологічного проектування на підприємстві, як правило, створюються крупні інноваційні портфелі.

При іншому, послідовному підході, нововведення, як правило, носять реактивний характер і впроваджуються у відповідь на інноваційні дії конкурентів. Інакше кажучи, деякі господарюючі суб'єкти змушені впроваджувати інновації вслід за іншими учасниками ринку, щоб забезпечити собі таке ж становище, як у інноваційно активних конкурентів. При послідовному підході може виникнути деякий часовий розрив між впровадженою і запланованою до реалізації новою або поліпшувачою технологією, що може негативно відбитися на конкурентоспроможності продукції, яка виробляється підприємством.

Порівняльний аналіз двох підходів до інноваційного проектування доводить, що нові і поліпшувачі технології, що розробляються і впроваджуються на постійній основі, коли одне нововведення змінюватиме інше в режимі замкнутого циклу, дозволяють забезпечувати безперервний інноваційний розвиток та інтенсивне економічне зростання.

Неадекватна підтримка інноваційного розвитку грошово-фінансовими, трудовими і економічними ресурсами збільшує часовий і результативний ризик. І, навпаки, своєчасне фінансування і повноцінна інвестиційна підтримка інноваційних процесів сприяє ранньому виходу новинки на ринок і, відповідно, наближає термін отримання доходу від інвестицій.

Разом з ризиком запізненої (в порівнянні з конкурентами) комерціалізації інновацій і концентрацією наявних ресурсів на поточній господарській діяльності, відвернення засобів від інноваційних процесів може призвести до заморожування інвестиційних засобів в перспективних об'єктах. І, навпаки, достатнє фінансування інноваційних розробок сприяє тому, що технологічні і продуктові нововведення, що задовольняють явні і приховані потреби ринку, стають суб'єктами генерації грошових ресурсів підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, реалізація однієї з істотних характеристик механізму інтеграції стратегічного та інноваційного розвитку, що полягає у зближенні і взаємопроникненні цих двох процесів, може бути виконана на основі моделі встановлення взаємозв'язку між методичними підходами до оцінки, відбору і реалізації стратегій та інновацій. Це дозволяє реалізувати принципи єдності стратегічного розвитку і впровадження інновацій, які спрямовані на формування і використання інтеграційних механізмів управління стратегічними процесами і планування інноваційного розвитку. Це також сприяє реалізації ефективних джерел інноваційного розвитку підприємства, а саме: визначення стратегічних цілей і завдань на основі інновацій, побудова ефективної інноваційної політики, розробка і реалізація інновацій як напрямів стратегічного розвитку, інвестиційна підтримка інноваційних процесів на корпоративному рівні.

Література

1. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // Економіст. – 2005. – № 6 – С. 28-33.
2. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2004. – 336 с.: табл. – Бібліогр.: С. 322-336.
3. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації. Аналітична доповідь центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 7. – С. 2 – 25.
4. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці:

Монографія / За заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.

5. Біловодська О.А. Системний аналіз і вдосконалення теоретико-методологічних підходів до вибору напрямів інноваційного розвитку підприємств // Проблеми науки. – 2004. – № 4. – С. 7 – 15.

6. Колодинський С.Б. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємств // Вісник Академії економічних наук України. – 2004. – № 1. – С. 95 – 98.

7. Федуллова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

Надійшла 12.05.2009

УДК 330.322.01

С. В. ЗАХАРІН

Інститут економіки і прогнозування НАНУ

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ І КОНЦЕПЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙ

В статті наводяться результати узагальнень сучасних теорій і концепцій інвестицій. Визначено перспективи подальших розвідок з цих питань.

In the article there are stated the results of the generalizations of the modern theories and conceptions of investments. Determined the perspectives for further researches on those points.

Постановка проблеми. Поняття “інвестиції” у практику державного управління та господарювання в Україні увійшло у період кардинального реформування економічної системи наприкінці ХХ ст. Проте дослідження теоретичних, науково-практичних та прикладних аспектів організації інвестиційної діяльності суб’єктів господарювання завжди посідали помітне місце у дослідженнях представників економічної науки різних наукових шкіл і течій. Від моменту зародження економічної науки і до наших днів економічні категорії “інвестиція”, “інвестиційна політика”, “інвестиційний ринок”, “інвестиційний процес”, “інвестиційна діяльність”, “інвестиційна активність” тощо привертають неабияку увагу вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років збільшилася кількість публікацій з питань теоретичного осмислення сутності інвестицій та інвестування. Плідно працюють над цією проблематикою провідні українські вчені – Воронін А., Вовк В., Татаренко Н., Поручник А., Реверчук С., Вовчак О., Кубів С. та ін. Проте, з огляду на негативні наслідки циклічності економічного розвитку, відомі теорії і концепції інвестицій потребують подальшого вивчення і узагальнення, а також започаткування нових системних розвідок в контексті антициклічного регулювання.

Мета статті – узагальнити теорії і концепції інвестицій та інвестування, визначити перспективи подальших розвідок з цих питань.

Виклад основного матеріалу. Протягом XVIII-XIX ст.ст. наука в цілому сформулювала основні засади теорії інвестицій, що передбачали саморегулювання інвестиційної діяльності як в межах національного господарства, так і у глобальному просторі. Найвідчутнішими чинниками саморегулювання були визнані норма прибутку та ставка проценту. Необхідною умовою зростання інвестицій вважалось зростання доходів, особливо тих доходів, які трансформуються в заощадження і нові інвестиції. Окремі дослідники визнавали, що інвестиційну діяльність могла стимулювати держава, використовуючи різноманітні фінансові важелі.

У 30-тих роках ХХ ст. у США виникла криза, характерними ознаками якої стало різке скорочення виробництва та зростання безробіття. Англійський економіст Дж.М.Кейнс розробив принципово нові підходи до подолання кризи, які знайшли своє відображення у роботі “Загальна теорія зайнятості, проценту і грошей” (1936 р.). По суті, йшлося про нову модель державного регулювання економічних (в тому числі інвестиційних) процесів. Д.Кейнс пропонує визначати інвестиції як “приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності за певний період” [1, с. 117-126]. Кейнс вважав, що основним спільним чинником, який визначає динаміку заощаджень та інвестицій, є рівень доходу домашніх господарств (тоді як в класичній теорії основним чинником вважалися прибуток або ставка проценту). Провідна ідея теорії Кейнса – необхідність державного регулювання капіталістичної економіки, зокрема свідомого створення макроекономічних умов для економічного зростання через формування економічних механізмів залучення інвестицій у національне господарство. Головним фактором стимулювання ефективного попиту Кейнс уважав інвестиції, оскільки зростання обсягів інвестицій спричинятиме зростання споживацького попиту, а зростання попиту – збільшення зайнятості й національного доходу. Згідно з кейнсіанським підходом динаміка інвестиційного попиту безпосередньо залежить від рівня процентних ставок. Вплив грошово-кредитної політики держави здійснюється за схемою: грошова маса – норма процента – інвестиції – національний дохід [1, с. 168].

У цілому кейнсіанська інвестиційна теорія є протекціоністською, оскільки пропагує захист національної економіки від іноземних інвестицій. Іноземні інвестиції, на думку Кейнса, можуть лише дестабілізувати механізм саморегулювання процесу економічного зростання, а також стати додатковим фактором ліквідності, і отже, зменшення інвестиційного попиту на національні капітали. Крім того,